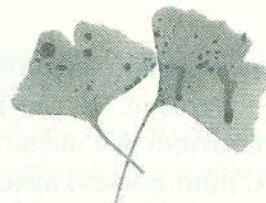

з фігурами звірів біля Маріїнського палацу. Рона намагалася дихати спокійно, надягала на обличчя звичну всміхнену маску і йшла до вітальні, де вже чекали за обіднім столом батьки.

Листопадова повня забарвила місяцевий лик у кров.

РОЗДІЛ I

Художник

Ти все дивишся на неї.

Ти забагато дивишся на неї.

Не треба дивитися на людей таким способом;
може статися щось страшне.

Оскар Вайлд, «Саломея»

— *...est ce vulgaire et obscène?* — запитала Рона в матері, зустрічаючись із нею поглядом у великому старому дзеркалі туалетного столика, що дістався їй у спадок від бабці. Ніхто не любив старі дзеркала більше за Рону — навіть маленькі тьмяні плями, що проступали в кутках, здавалися їй чарівними, тож мати не наполягала позбутися антикварного мотлоху.

На Роні строга темна суконька з білим комірцем і великим темним бантом на корсажі. Мати примружує око, розуміючи: донька запитує не про сукню.

Витримати її погляд непросто, але цього разу все більш-менш передбачувано. Донька погодиться. Про це говорить ледь помітний рум'янець на щоках, іскорки виклику в очах, притлумлені неясним світлом. Рона любить напівтемряву, кольорові абажури французьких світильників і танець відблисків на стелі. Її донька, окрім *bon goût et s'apropre image unique*, має шалений норів предків по материній лінії. І не може похвалитися погідною влачею батька-професора, завжди зануреного в роботу.

— Можливо, це буде найкраща гімназія в місті, *ma chérie*.

— Але не жіноча.

— Не жіноча.

Рона говорить це, аби піддразнити матір. Її не бентежать думки про нових однокласників. Роні сімнадцять. Донька своєї матері, онука не менш відомого діда, Михайла Старицького, вона вже мала залицьників у мистецьких салонах, подруг із Київської приватної жіночої гімназії Аделаїди Жекуліної; знала ціну своїй усмішці, пещеній ніжності шиї та рук, темним кучерям, що відтіняли обличчя, і звикла до захвату в очах рожевошоких юнкерів та студентів Університету Святого Володимира.

Для калейдоскопа незнайомців на творчих вечорах та зустрічах у літературних салонах — Вероніка, але в колі сім'ї — крихітка Ро або Рона.

— Кока не схвалює... — вимовила вона лише для того, щоби побачити, як мати закочує очі. Кока, а точніше Кость Антонович Велігорський, бойовий офіцер царської армії, з квітня носив почесний титул її головного зали-

цяльника й міг колись претендувати на підвищення у званні до нареченого.

— У цій гімназії викладатимуть кращі з кращих. Нові часи, *ma chérie*, освіта має бути демократичною. Як ти збираєшся навчатися в університеті, якщо тебе зараз бентежать хлопці-однокласники?

В очах матері лукаві іскри: вона знає, чим зачепити доньку.

— Бентежать? Мене? — спалахує Рона, і мати зітхає. Маленька Ро надто запальна як на дівчицю з професорської сім'ї. Певно, данина новій добі. Серпень золотить бані Софії, палить бруківку гарячим повітрям. У повітрі бринять слова пристрасті, майорять хоругви демонстрацій біля Миської думи, вигукують автономістські гасла. Війна відокремила неквапні, меланхолійні літа її власного дівочтва від передгрозових весен її доньки.

— До вересня не так багато часу, — примирливо говорить мати, і Вероніка тамує бажання вступити в суперечку. — Врешті, цю гімназію створено за розпорядженням твого дядечка Івана, зроби йому приємність.

Робити приємність комусь, окрім себе, Рона не надто навчена, але кивнула матеріному відображенню в дзеркалі. Утім, вона давно звикла, що сама її присутність — приємність для інших. Тож якщо дядькові Іванові аж так важливо, щоби вона вступила у восьмий, випускний клас нової гімназії, нехай. Тим паче будівлю — золотаву в променях сонця, чотириповерхову й показну, у якій вчитиметься останній шкільний рік, — вона вже бачила.

І згадала, як потягла на Сінний базар Лялю — біляву струнконогу юнку, улюбленицю пані Аделаїди. Тепер

Рона, певно, могла вважати пані своєю колишньою директоркою.

Ляля погоджується на Ронині витівки, хоч і завжди тривожиться через них. Ляля вбирається в льон і стрічки, і тонка низка перлів, що вона їх незмінно носить улітку, контрастує з оливковим кольором шкіри. Ляля мріє про море й музику, про легкість метеликових крил, про вулички красивих міст десь далеко за океаном.

Ляля звертається до Рони, коли теплий сухий вітер торкає їхніх зап'ясть і кіс, охайно вкладених навколо голівок. Ляля запитує:

— Художня школа на Сінному базарі? Ми там гуляли з твоїм Костиком.

— У стінах художньої школи ця нова гімназія і відкриється.

— О, — самими губами вимовляє Ляля.

Голос у неї хрипкий, глибокий, майже як у дорослої жінки. Рона заздрить цьому голосу, бо не раз бачила, як завмирають слухачі, коли Ляля виходить до рояля, кладе руки на клавіші. На кілька секунд повітря електризує очікування, передчуття того, як цей глибокий голос урешті розітне тишу. Рона й сама завмирає, коли чує, як Ляля шепоче щось до неї, схиляючись до вуха.

— Малій хвойді перерізали горлянку! Вправний чорт, — говорить волоцюга двірникові, що мете поріг крамниці з прянощами, і Рона здригається. Волоцюга помічає її реакцію і продовжує голосніше: — Вона любила носити тонкі стрічки на шиї і розсувати ноги, щойно хтось брязкав парою монет. Тепер на її шиї назавжди червона стрічка! — Він регоче голосно, гротескно, сміх клекоче в горлі й врешті переходить у сухотний кашель,

що виказує безнадійність хвороби. Рона дивиться на волоцюгу мстиво та зверхньо, тож він, обпікшись її поглядом, зникає в одному з провулків.

Ляля блідне й тягне подругу за руку далі, туди, куди вони збиралися дійти. Серпень котить сонце до обрїю, від того тіні на Тургенівській довшають, а повітря сповнюється рожевими відблисками, ароматом квітів і ніжних конвалієвих парфумів Рони. Теплі спогади.

— Тільки дві краплі на зап'ястя, — наполягала пані Аделаїда, — немає нічого більш вульгарного, аніж надмір парфумів. Не кажучи вже про перестиглі аромати, які більше годяться для матрон, а не *pour mademoiselle*.

Рона торкає рукою зап'ястя Лялі.

— Жасмин? — усміхається вона. — Чи не надто перестиглий аромат, *pour mademoiselle*? — і обидві сміються, намагаючись відігнати думки про крики волоцюги.

— Не хочеш перейти зі мною? — безнадійно запитувала тоді.

А Ляля стискала повні губи, опускала погляд, і вії торкалися шік.

Ляля не може перейти в демократичну школу. Рона про це знає, а тому марно очікувати відповіді. Ляля хотіла б перейти в демократичну школу. Та й у будь-яку іншу, куди невгамовна мати Рони віддала б доньку.

Ляля відвертається від подруги — лише на мить, щоб приховати вираз свого обличчя, — і очима зупиняється на тонкій постаті вуличного художника.

Студент котроїсь із художніх майстерень? Навряд. Демонстративна елегантність костюма впадає в око майже одразу. Рона навіщось простежує за тим, куди дивиться супутниця, вглядається в незнайоме обличчя,

в одяг, рухи, ковзає поглядом по мольберту. Молодик зосереджений на роботі. Пасмо темного волосся спадає на чоло, він щоразу його відкидає і знову схиляється над аркушем. Він пише теплий, але трохи вітряний день. Повітря рожевіє під пальцями, тіні видовжуються, неподалік завмерли дві дівочі постаті, легкі й леткі, ніби невагомі.

Роні хочеться дихати терпким серпнем, стояти поруч із Лялею, відчувати її руку кінчиками пальців. Їй шкода своєї першої, тріпотливої, справжньої прив'язаності до цієї тендітної дівчинки, яка ніколи не насмілиться заперечити суворому батькові. Імовірно, у Лялі вже є наречений. Ще ймовірніше — Ляля з ним не знайома або знайома дуже поверхово. Незабаром вона співатиме йому сумні й безкінечно красиві романси своїм глибоким голосом дорослої жінки. Ляля зовсім не доросла.

— Це буде не надто нав'язливо, якщо я попрошу вас не рухатися зо дві хвилини? — уривається в її роздуми чоловічий голос.

«Приємний», — тільки й встигає констатувати Рона, а потім зупиняє погляд на його власникові. Художник не зводить очей із мольберта, тож вона спершу навіть сумнівається, що він справді щось сказав. Потім відчуває легке роздратування, але й цікавість.

— Не рухатись, — із тінню ввічливого прохання в голосі повторює він, — усього кілька хвилин.

Рона слухняно завмирає, дивуючи Лялю, яка застигла поруч радше від шокуючого нахабства незнайомця. Вони всього за кілька кроків від мольберта, Рона відчуває дивне поколювання в пальцях. Їй хочеться розвернути-ся й піти геть, і водночас хочеться лишитися, спосте-

рігаючи за вивіреними рухами незнайомця. Від споглядання його роботи тепла хвиля здіймається аж до шиї, стискає горло.

Удруге відзначає, що одяг у нього надто елегантний як на студента. Що як це справжній художник? Утім, не всі художники вбираються, як Олександр Мурашко — «денді з Лютеранської», як любила примовляти мати.

— Є щось у цьому київському закутку від атмосфери *rue de la Grande-Chaumière*, — повільно проказує художник.

— *Rue de la Grande Chaumière*... — куштує на смак назву Рона, перекочує французькі слова в роті, як цукерку «Кеті-Бос»¹ із кав'ярні «Семадені»².

— Це в Парижі, — відповідає він на невимовлене запитання, не полишаючи роботу. Рона торкає рукою плеча, розвертається вправо, завмирає, немов натурниця в рисувальній школі Мурашка. Ляля, підігруючи їй, повертає до художника профіль. Той у Лялі справді витончено-гарний: такий лише й малювати.

— Так, — говорить він, ніби сам до себе, відкладаючи аркуш і беручись, певно, до наступного ескізу, — вуличка, де знаходиться академія, у якій я навчався. А поруч — бульвар Монпарнас³.

¹ Ексклюзивні м'ятні карамельки з екстрактом лікувальних трав (медичний департамент рекомендував їх від кашлю).

² Кав'ярня, кондитерська й ресторан у Києві за адресою Хрещатик, 15, що існувала в XIX—XX сторіччях. Тут подавали мигдалеве драже, шоколадні таблетки, каштани в сиропі, американські ананаси, різні сорти шоколаду з альпійським молоком. Найпопулярнішими були фірмові тістечка «Семадені».

³ «Гора Парнас» — район на півдні Парижа, на лівому березі Сени. Став популярним на початку XX століття, коли там у легендарних кафе й забігайлівках почала збиратися вся творча інтелігенція Європи.